

ARCHITECT CHARLES VANDENHOVE 'IK WIL VOOR ALLES EEN VAKMAN ZIJN'

■ HIJ WIL ZICHZELF NIET ALS ARTIEST DEFINIËREN, MAAR ZICH OP VOLMAAKTE WIJZE ALS VAKMAN UITEN. ZIJN WERK IS KLASSIEK EN MODERN, HET IS INGEHOUDEN EN ECLATANT. GEFASCINEERD DOOR ZIJN IDEEËN VROEG REGISSEUR JAN RITSEMA AAN CHARLES VANDENHOVE HET DECOR TE ONTWERPEN VOOR DE EERSTE VOORSTELLING VAN HET NIEUWE GEZELSCHAP TONEELGROEP AMSTERDAM.

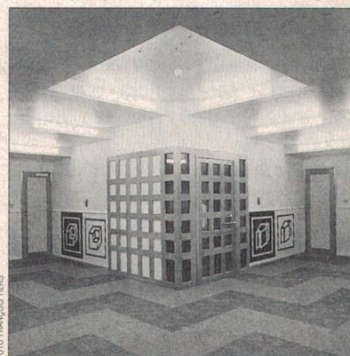
ROB KLINKENBERG GING NAAR LUIK, BE-
 KEEK ER DE MAQUETTE VAN HET
 DECOR EN SPRAK ER MET
 DE BOUWMEESTER. ■

Luik. Het regent. Het regent *al-tijd* als ik in Luik ben. De stad ziet eruit alsof de Amerikaanse generaal die zei: "We'll bomb North Vietnam into a parking lot" hier een baan als planoloog gevonden heeft. Vlakbij de Opera steekt een gespaard gebleven stukje stad hulpeloos boven de auto's uit. De huizen zijn oud, vijftiende- en zestiende-eeuws. Eén ervan, groot en rechthoekig, is gebouwd door bouwmeester Lambert Lombard voor de humanist, kerkbestuurder en dichter Lieven van der Beke, die zijn achternaam latiniseerde tot "Torrentius". Hôtel Torrentius is verbouwd door de architect Charles Vandenhove (60). Hij woont en werkt er.

Vandenhove: "Ik wil mezelf niet als artiest definiëren; ik wil voor alles een vakman zijn, het allerbelangrijkste is voor mij dat ik mij op volmaakte wijze uit als vakman in een vak dat ik versta. De architectuur is een vak geworden waarvan men de wezenlijke grond-

slag niet meer ziet. Men heeft ons architecten niet meer nodig, men huurt gewoon 'constructeurs' in, ik bedoel een soort oneigenlijke aannemers. Die bouwen dan onderkomens: een badkamer, een keuken, zoveel vierkante meter slaapkamer en alle gemakken. Daarom wil ik een vakman zijn, om echt iets goeds te maken, niet om er alleen maar voor te zorgen dat er warm water is of dat de badkamer de voorgeschreven afmetingen heeft, begrijp je, *ça n'est pas suffisant*, versta ge goed, *ça ne suffit pas!* De mensen, de lezers van Avenue, willen allemaal die gemakken, dus moet ik een betere vakman zijn dan de zakenman/aannemer, want ik moet voor méér zorgen. Onze grote kans is de mensen te laten inzien dat het weliswaar mooi is om een televisie en een wasmachine te hebben, maar dat dat maar iets heel beperkts is, dat er méér is." De tunneltjes van het Luikse wegensstelsel staan vol water. Het Musée d'Art Moderne ook. Het plafond van de zijvleugels bestaat uit glazen vier-

kanten, wat een meeslepend perspectief oplevert. Hierdoor en door de schimmel en de algen op het plafond krijg je het gevoel in een schilderij van Kiefer te staan. Even verderop is een zeil onder het plafond gespannen met rode plastic teiltjes eronder. Net de camping. Er staan plassen water voor de Utrillo's, er biggelen druppels langs de wand met de Picasso. België is blut. In de grote zaal is de expositie »

■ Medisch Centrum te Sart Tilman bij Luik; op de grond Belgisch marmer, lambrizering van Sol Lewitt.

FOTO FRANCIS HEES

le Tikal ■
Château in
renovatie-
lus sociale-
bouwproject.
ades in de
traditionele
Maaslandse stijl,
veerd door
materialen,
kleuren en
hekwerkjes
ramen, met
patroon van
vierkantjes,
nmerk van
vandenhove.

over het werk van Charles Vandenhove veilig gesteld. Vorig jaar was het geheel in een op de Beurs van Berlage toegesneden vorm in Amsterdam te zien. Hier staat het op een door Vandenhove ontworpen tapijt, grijs met witte streepjes, en met een motief dat geregeld terugkeert in zijn werk: de gestileerde krullen van een Ionische zuil. Het is een van de belangrijkste kenmerken van Vandenhoves werk: herinterpretatie van klassieke bouwstijlen.

Heel duidelijk is dat te zien rond de Place de Tikal bij Hors-Château in Luik. Van dit renovatie- plus sociale-woningbouwproject hangen foto's op de tentoonstelling. Een van de toegangen naar de binnenplaats, waar de huizen omheen staan, is een zuilenwoud. De façades zijn in de traditionele Maaslandse stijl, maar geaccentueerd door moderne materialen, heldere kleuren en erg opvallende hekwerkjes voor de ramen, met een patroon van kleine vierkantjes, een ander stijlkenmerk van Vandenhove. Op de expositie hangen verder foto's en tekeningen van de gebouwen, meubels, roostertjes, gekleurde glasstukken en zelfs muziekinstrumenten die door Vandenhove ontworpen werden. Hij staat er op bij de bouw overall bij betrokken te worden, zoals hij ook iedereen die meewerkt overall bij wil betrekken. De werktekeningen van Vandenhove en zijn assistenten zijn kunstwerken, zo liefdevol zijn ze gemaakt, zo precies zijn ze ingekleurd. Enkele andere projecten van Vandenhove, waar de expositie aandacht aan besteedt, zijn het complex van het universiteitsziekenhuis in Sart Tilman vlak bij Luik, plannen voor een woningbouwproject en een theater in de Rue des Abesses in Montmartre, de renovatie van de Muntchouwburg in Brussel - waar Vandenhove samen met de kunstenaars Daniel Buren en Giulio Paolini de koninklijke salon tot voorportaal van de hemel heeft verheven - een sporthal, een poort, een zuilenpaviljoen en een aantal woonhuizen.

Bovendien staat er de eigenlijke aanleiding voor mijn komst: de maquette van het decor voor de voorstelling *Boom uit de tropen*, een stuk van Yukio Mishima dat in de regie van Jan Ritsema op 25 augustus in première gaat bij Toneelgroep Amsterdam. Veel elementen uit Vandenhoves

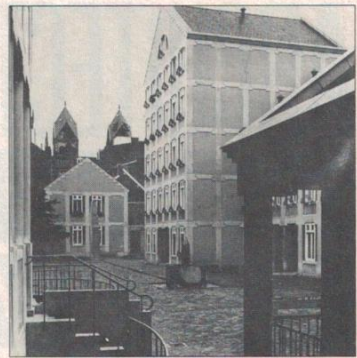
bouwkunst keren terug in dit decor: de wanden met vierkantjes (gekleurd) glas, dezelfde deuren, die zo aan Charles Rennie Mackintosh doen denken, een wenteltrap.

■ IETS ARCHITECTONISCH

Vandenhove: "Ik was erg gelukkig toen Jan Ritsema mij vroeg voor dit stuk, mijn eerste decor. Ik moet wel zeggen dat Mishima iemand is die me de rillingen over de rug laat lopen. Maar toen ik me een poosje in hem verdiepte had werd dat minder. Hij is doordrenkt van Japan, Japan en nog eens Japan. Hij was een ongelofelijk intelligente en tegelijk artistieke man, die de westerse cultuur goed kende; hij kende zijn klassieken, sprak vloeiend Engels, maar liet een afschuwelijk huis bouwen op oosterse wijze. Hij was een man vol paradoxen. Bovendien was er zijn hardheid."

Boom uit de tropen. Ikuko: "Vogeltje, mijn lief klein vogeltje, je laatste dag is aangebroken. Na vanavond zul je niet meer zo druk sjilpen - alleen nog rustig en vredig slapen. Over je lot - een maand te leven - heb ik beschikt toen ze je bij de vogelhandelaar kochten en ze je in deze kooi stopten. De zomer liep op z'n eind; de zon lag nog als een warme deken over de tuin. Je kwam naar mij toe met die lieve oogjes van je en die mooie veren... maar op het moment van je komst besloot ik je maar één maand te laten leven..."

Vandenhove: "Et alors, bon. Het was niet gemakkelijk. Er waren twee dingen. Eerst was er de tekst van Mishima, en daarna was er Jan Ritsema, die een idee had over hoe de voorstelling moest worden en me vroeg om decor en kostuums te ontwerpen. Ik wist aanvankelijk niet wat ik moest doen, maar we hadden wel een verstandhouding. Ik ben aan de slag gegaan, en ik weet nog de eerste keer dat Jan Ritsema kwam kijken. Hij zat dáár. Ik liet hem de tekeningen zien. Hij keek er een kwartier naar zonder een woord te zeggen. Hij stond op, liet de tekeningen liggen en vertrok vervolgens. Ja, ja, hij deed dat zo, maar hij is heel, heel aardig. *Mais sans être complaisant*, verstaat ge dat? Maar ik heb nieuwe tekeningen gemaakt." Jan Ritsema: "Ik kan op twee verschillende manieren antwoord geven op de vraag waarom ik Charles Vanden-

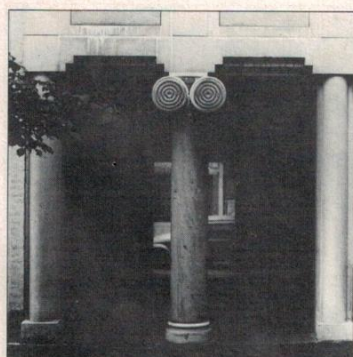
hove heb gevraagd. De voor de hand liggende was dat ik ontevreden was met hoe decors in Nederland er vaak uitzien en dat ik iets ruimtelijks wilde, iets architectonisch, dus gemaakt door een architect.

Maar de eigenlijke reden is dat ik vorige zomer de tentoonstelling van Vandenhove in de Beurs had gezien. Ik was gefascineerd door de vereniging van tegenstellingen in zijn werk: het is klassiek maar tegelijk eclatant. Het is modern, hij gebruikt glas, staal en beton, maar tegelijk is het heel zorgvuldig gedaan, heel ambachtelijk. Ik ben daarna naar Luik gegaan en heb daar de ontvangsthal van het ziekenhuis bekeken, die ik fantastisch vond. Hoe langer je ernaar kijkt, hoe meer subtiliteiten je erin ziet. De manier waarop allerlei vierkante patronen terugkeren in de vloer. De constructie van het dak, dat moet je echt gaan bekijken."

■ GLETSJER VAN GLAS

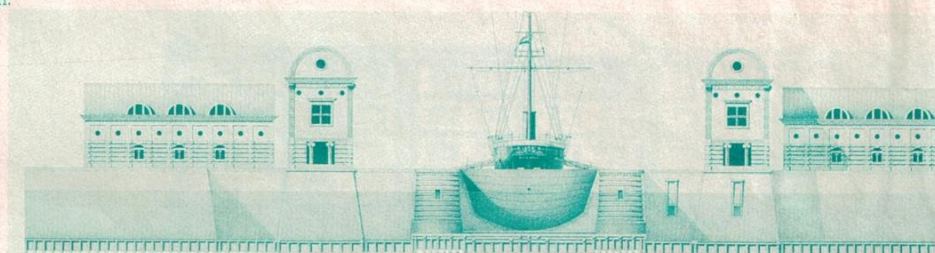
Het universiteitsziekenhuis ligt in een bos, op een helling ongeveer tien kilometer buiten Luik. Het is onderdeel van een universitaire campus waar »

■ Vandenhove in zijn zestiende-eeuwse huis te Luik, Hôtel Torrentius.

■ Place de Tikal bij Hors-Château in Luik. Een van de belangrijkste kenmerken van Vandenhoves werk: herinterpretatie van klassieke bouwstijlen. Dit is een van de toegangen naar de binnenplaats, waar de huizen omheen staan.

■ "Ik ga naast het droogdok een museum bouwen dat uit twee gedeelten bestaat: in één gebouw worden stoomgemalen en andere oude machines tentoongesteld, het andere is een maritiem museum."

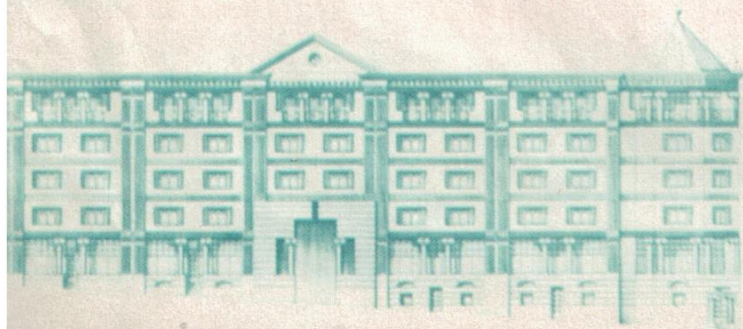
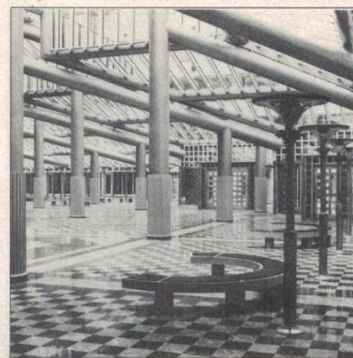

Centrum te
Sart Tilman. Deze
hebben aan de
een geribbelde
licht, waardoor
even verwijzen
r hun klassieke
igers, maar ook
filtersigaretten.

ts (in kleur-
potlood) van de
rbouw van een
huizencomplex
in de rue de la
gne de la Cour
in Brussel.

Ontvangsthal van het
ziekenhuis te Sart Tilman,
met ingenieus ver-
springende dakconstructie.

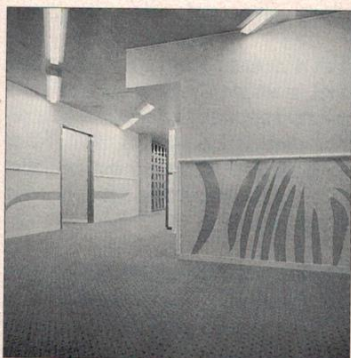
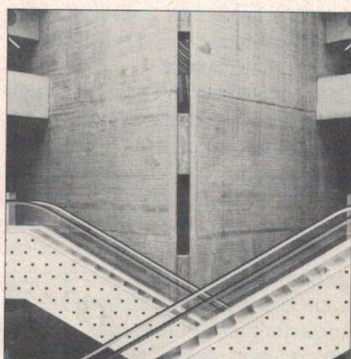
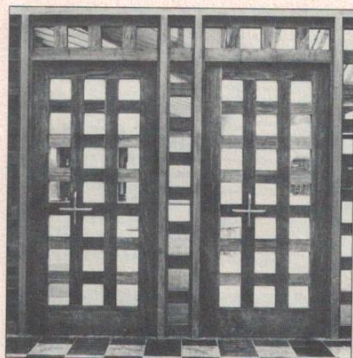

FOTO FRANCIS HEIS

meer gebouwen van Vandenhove staan. Het ziekenhuis bestaat uit een centrale hal met daaromheen vijf blokken. Voor de hal ligt een binnenplaats. In een hoek komt een gletsjer van glas naar beneden, een ingenieus verspringende dakconstructie, gesteund door grijze zuilen, die aan de voet een geribbelde manchete hebben, waardoor ze even verwijzen naar hun klassieke voorgangers, maar ook naar filtersigaretten. De toegangsdeuren verraden meteen de hand van de meester: degelijk hout met glazen vier-

kantjes erin en eromheen. De vierkantjes sluiten zich aaneen tot een glazen wand met een rode streep erin.

De grote hal heeft iets feestelijks, al is het er stil. Op een half-cirkelvormig bankje zit een vrouw. Aan een kant staat een langwerpige hut, geheel van hout. Het is het inschrijvingsbureau, met een kleurige lambrizing van Sol Lewitt. De warme tint van de vloer, van Belgisch marmer, sluit erbij aan. In een groot gat zitten de roltrappen, waarop Niele Toroni verkwast nr. 50 heeft uitgedrukt, zodat er een blokjespatroon ontstond. De hal is erg licht, zelfs als het regent, doordat aluminium 'latjes' het glazen dak dragen. Deze steunen op grijze buizen die met een knik eindigen in dezelfde zuilen als buiten. Je hebt niet het gevoel dat je in een ziekenhuis bent.

Plotseling staat de vrouw op. Ze maakt een heftig koerend geluid in mijn richting. Ik schrik. Een psychiatrische patiënt? De vrouw begint heftig heen en weer te lopen. Dan zie ik dat zij een vogeltje probeert te lokken, dat wanhopig in de glazen hal rondvliegt. Het wordt steeds zenuwachtiger en vliegt uiteindelijk zo hard tegen het glas dat het neervalt. De vrouw pakt het op. Dood?

Vandenhove: "U weet misschien dat ik erg lang aan het ziekenhuis gewerkt heb, ruim twintig jaar. Het gebouw is oorspronkelijk, in 1965, ontworpen voor 1200 bedden. Nu worden er zo'n 300 gebruikt, vandaar dat grote gedeeltes van het gebouw leegstaan. In 1965 dacht men nog dat men de rendabiliteit van een gebouw kon opvoeren door schaalvergroting. Vanuit dezelfde, vanuit Amerika overgewaarde filosofie moest ook alles buiten de stad komen te staan op een campus. Het was allemaal een grote vergissing.

Voor mij was het overigens een nieuwe kans dat de bouw steeds bijgesteld werd, want we konden er heel langzaam aan werken, net als in vroeger tijden, wat de kwaliteit ten goede kwam.

De toevallige gebeurtenissen zijn zo sterk in het leven, dat je ze moet ombuigen, naar je hand zetten. Dat is zich goed, geloof ik. Ik was 25 jaar geleden van van alles overtuigd - nou ja, overtuigd, ik stelde mezelf geen vragen, je deed de dingen gewoon zo, pas later kwam je erachter wat er verkeerd was. Ik vind nu dat de stad krachtig moet zijn, daarmee bedoel ik dat hij ook veel later nieuwe generaties een onderkomen kan verschaffen, andere functies kan vervullen. Je ziet overal, in Amsterdam, in Brussel, wijken met alleen kantoren, een wijk voor de gevangenis enzovoort. Dat is erg verkeerd vind ik, dat idee past niet bij 'de stad'; er moet sprake zijn van een ontmoeting tussen alles wat er in de stad gebeurt en de mensen. Er bestaat geen beschaving zonder de stad."

■ HÔTEL TORRENTIUS

Hôtel Torrentius is eigenzinnig verbouwd. We zitten te praten in een crypte, een keldergewelf dat bereikbaar is via een smalle uitsparing tussen twee verspringende bogen. Vandenhove leidt me naar boven via een wenteltrap. De trap is gevat in een koker met wit gestucte muren. De zwarte treden sluiten naadloos aan op de muur, alle proporties kloppen. Door het midden van de trap loopt een chromen buis, die boven in de vorm van een G eindigt. Ik mag de werk- en privévertrekken boven zien. De laatste zijn rommeliger dan de rest van het gebouw, dat de sfeer van een klooster ademt. Niet alleen door de spaarzame inrichting, maar ook door de kalme zorgvuldigheid die Vandenhove uitstraalt en die ik terugvind bij twee tenaars, die aan hun lessenaars staan te werken. Vandenhove draagt een antracietkleurig reversloos jasje, zoals schilders en schoolmeesters aan het eind van de vorige eeuw dat, meen ik, droegen. Het enige kleuraccent in zijn kleding is een das met oker en blauwe vierkantjes erop.

Ik bekijk de ontvangthal, die een zwarte stenen vloer heeft ("Met vloerverwarming... ja, het gaat niet om het comfort, zei ik, maar ik zei ook dat ik een vakman was, ja toch?") en een »

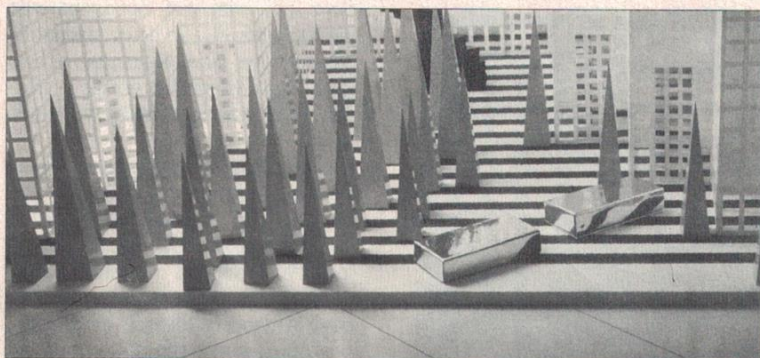
■ Ontvangthal van het ziekenhuis te Sart Tilman. Op de achtergrond het inschrijvingsbureau met een kleurige lambrizing van Sol Lewitt. De warme tint van de vloer, van Belgisch marmer, sluit erbij aan.

■ Ook de toegangsdeuren tot dit Universiteitsziekenhuis verraden de hand van de meester: degelijk hout met glazen vierkantjes erin en eromheen.

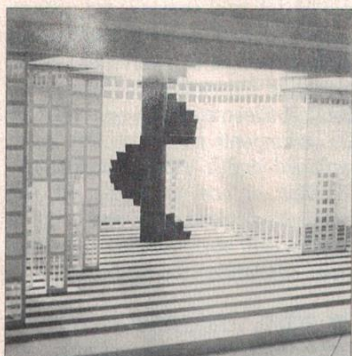
■ Medisch Centrum te Sart Tilman: in een groot gat zitten de roltrappen, waarop Niele Toroni verkwast nr. 50 heeft uitgedrukt, zodat er een blokjespatroon ontstond.

■ Een van de gangen waarop de behandelkamers uitkomen. De panelen zijn van Olivier Debré.

■
 quette van het
 decor voor de
 voorstelling *Boom
 e tropen*, een stuk
 n Yukio Mishima.

■
 elementen uit
 vandenhovens bouw-
 kunst keren terug
 in dit decor:
 de wanden met
 antjes (gekleurd)
 dezelfde deuren,
 e zo aan Charles
 annie Mackintosh
 doen denken,
 een wenteltrap.

rood plafond met krabbels erop, die lijken op de lijntjes waarmee een kind een vliegende meeuw tekent. Het is het werk van Olivier Debré, die hetzelfde motief in zwart-wit terug heeft laten keren in de lambrizing. In de muur zitten de pastelkleurige resten van de oorspronkelijke 16e-eeuwse muurschilderingen.

De bouwmeester vertelt me dat hij niet in musea gelooft als de plek om moderne kunst te laten zien. Zelf wil hij die zoveel mogelijk verwerken in zijn gebouwen en dat credo is overal zichtbaar: de Tikal, een bronzen mini-Maya-piramide van Anne en Patrick Poirier, bepaalt het gezicht van de binnenplaats, die er haar naam aan te danken heeft; de lambrizingen van Sol Lewitt in het ziekenhuis zijn door de veelheid aan afgebeelde tekens haast de dragers van een troostende geheimtaal voor zieken.

Hier in Hôtel Torrentius heeft Daniel Buren (bij ons o.a. bekend van de tulpenstreep in de Keukenhof) de hal versierd met een streepjespatroon, en het plafond van een grote kamer met blauwe en rode blokjes. Versierd is niet het goede woord, het is een

wezenlijk onderdeel van het vertrek. Vandenhove: "Het eerste waar je voor moet zorgen bij het uitvoeren van een werk, is dat iedereen erbij betrokken is, de opdrachtgevers, de aannemers, de uitvoerders, degenen die het feitelijke werk doen. Of in het geval van het theater: de acteurs, de decorbouwers, de schilders, de belichters; ze moeten allemaal hetzelfde plezier in het werk hebben als Jan Ritsema en ik.

Bij het bouwen accepteer ik altijd het mij toegemeten bedrag, en ik zeg er altijd bij dat het niet van wezenlijk belang is. Ja echt, dat zeg ik, en ik verrek daar veel opschudding mee. Hoe kleiner je budget is, hoe beter het is voor datgene wat je gaat bouwen. Als het budget niet past bij wat je gaat bouwen, dan moet je een oplossing bedenken - kijk bijvoorbeeld eens naar het plafond van dit keldergewelf, een souterrain, een kelder uit het eind van de zestiende eeuw, kijk naar de kwaliteit van de overspanning, uit rode baksteentjes gemetseld. Het is duidelijk dat er in die tijd geen ideale oplossing was om een dergelijke ruimte te overkappen. Wat ik wil zeggen is dat je het leuk moet vinden om een goede oplossing te bedenken voor zo'n probleem, dat is het meest verdienstelijke wat je in ons vak kunt doen."

■ VAN HELLEVOETSLUIS NAAR HOLLANDS SPOOR

"In Hellevoetsluis zijn ze een oud droogdok aan het restaureren, op initiatief van Jan Blanken, een waterbouwkundige die zich interesseert voor de geschiedenis van de zeevaart. Ik ga naast het droogdok een museum bouwen dat uit twee gedeelten bestaat: in één gebouw worden stoom-

gemalen en andere oude machines tentoongesteld, het andere is een maritiem museum. Het belangrijke van zo'n onderneming vind ik dat het er voor zorgt dat de kennis van oude ambachten en technieken bewaard blijft voor de komende generaties. We moeten onze kennis grondvesten op het verleden.

Verder ben ik gevraagd voor een sociaal-woningbouwproject in Den Haag, in de buurt van het Hollands Spoor-station. Nee, het is geen wedstrijd, ik heb begrepen dat men onze equipe daar voor wil hebben, althans het wijkcomité en de gemeentelijke autoriteiten. Maar de projectontwikkeling en de financiën moeten, geloof ik, nog geregeld worden.

En ik ben uitgenodigd door het Centre Beaubourg met nog acht of tien andere architecten, allemaal uit verschillende landen, voor een tentoonstelling rond het volgende thema: de châteaux van Bordeaux en de wijn en alles daaromheen. De bedoeling is om de architecten een château van de twintigste eeuw te laten ontwerpen. De enige verbinding tussen die architecten is hun kennis van het neoclassicisme. Voor Nederland is ene Van den Berg uitgenodigd; ik ken hem alleen van naam."

"Het is in ons beroep zo dat alles ver gaat, maar tegelijk is de architectuur - met de literatuur - het minst vergankelijke werk dat de mens verricht. Waar ligt de limiet? Ik beweer dat de limiet voor ons bouwmeesters ligt in hoe ver je zelf gaan wilt."

Uitgaven over Charles Vandenhove:

Fondation pour l'Architecture: Charles Vandenhove, projets choisis. 1986. (14 Rue Defacqz, Brussel)

Stichting Wonen: Charles Vandenhove, 1986.

(Leidsestraat 5, Amsterdam)

Pierre Margada (ed.): Charles Vandenhove, une architecture de la densité. 1985. (37 Rue de la Province, 4020 Luik)

Boom uit de tropen van Yukio Mishima wordt van 22 t/m 30 augustus en van 15 september t/m 18 oktober gespeeld in Theater Bellevue, Amsterdam, door Kitty Courbois, Margot Dames, Hans Kesting, Wilfred Klaver en Alexandra van Marken. Eerste voorstelling van Toneelgroep Amsterdam. «